

SBP - PERIODIEK

Nº 78

d.d. 21 november 1980

Inhoudsopgave :

POLEN / ERKENNING SOLIDARITEIT : UITSTEL CONFRONTATIE ?

POLEN / ERKENNING SOLIDARITEIT : UITSTEL CONFRONTATIE ?

Met de uitspraak van het Hooggerechtshof te Warschau op 10 november heeft de onafhankelijke vakorganisatie Solidariteit uiteindelijk rechtspersoonlijkheid verkregen ruim zes weken na haar aanvraag op 24 september en werd een dreigende algemene staking voorkomen. Het Hooggerechtshof aanvaardde de oorspronkelijke statuten en vernietigde daarmee de uitspraak van een lagere rechter op 24 oktober, die de statuten eigenmachtig en eenzijdig veranderde. Bovendien voegde het Hof op voorstel van Solidariteit een bijlage aan de statuten toe, waarin o.a. de leidende rol van de PVAP (Poolse CP) wordt omschreven *).

Toenemende spanning

De uitspraak van het Hooggerechtshof werd gedaan in een gespannen atmosfeer, die door uitspraken van zowel Solidariteit als het Poolse regiem in de voorgaande dagen hoog was opgelopen.

PVAP-leider bijv. waarschuwde Solidariteit nog op donderdagavond 6 november via de televisie, dat "er grenzen zijn die niet overschreden kunnen worden". Wanneer Solidariteit zou blijven weigeren "de leidende rol" in de statuten op te nemen "distantieerde" de vakorganisatie zich

*) De bijlage omvat allereerst een verklaring van Solidariteit dat de artikelen in de statuten inzake het stakingsrecht gewijzigd zullen worden indien deze in strijd zullen blijken te zijn met de nieuwe wet op de vakbonden. Deze wet wordt thans voorbereid door een commissie waarin ook vertegenwoordigers van de (oude en nieuwe) vakbeweging zitten. Vervolgens zijn twee (door Polen geratificeerde) conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) opgenomen, waarin bepaalde vakbondsvrijheden zijn omschreven. Tenslotte volgen 7 artikelen uit het akkoord van Gdansk van 31 augustus. Deze artikelen hebben betrekking op : de oprichting van onafhankelijke, vrije vakbonden; het maatschappelijk eigendom van de productiemiddelen als grondslag van het socialisme; de erkenning van de leidende rol van de PVAP in de maatschappij en het respecteren van de internationale bondgenootschappen van Polen.

van het socialisme. "Wie stakingen tegen het socialisme organiseert, staakt tegen de onafhankelijkheid van onze natie", zo vervolgde hij. "Daarom zullen we het socialisme verdedigen op dezelfde manier als het nodig is de onafhankelijkheid te verdedigen, met alle consequenties die dit zou kunnen hebben", zelfs zinspeelde in bedekte termen op een mogelijke interventie door de buurlanden van Polen.

Zaterdag 9 november deelden de autoriteiten mee dat er vanaf 11 november geen alcohol meer verkocht mocht worden. Het Poolse persbureau PAP maakte dezelfde dag bekend dat er in Polen oefeningen werden gehouden door Poolse en Sowjetrussische troepen, hetgeen s'avonds op de televisie met filmbeelden geïllustreerd werd *).

Op het hoogtepunt van de spanning besloot de Poolse regering alle Westerse journalisten de toegang tot Polen te ontzeggen en alle reeds aanwezige correspondenten het land uit te zetten. Met dergelijke maatregelen en uitspraken speelden de autoriteiten kennelijk een soort blufpoker om Solidariteit op de knieën te dwingen. Deze liet zich echter niet intimideren en kwam met niet minder krachtige taal. De nationale coördinatiecommissie van Solidariteit maakte een gedetailleerd actieplan bekend, dat tot uitvoering gebracht zou worden indien de uitspraak van het Hoogerechtshof negatief zou uitvallen. De daarin aangekondigde staking zou sprongsgewijs over heel Polen gaan, waarbij het werk in alle belangrijke industriële centra beurtelings 48 uur neergelegd zou worden. Het belangrijke mijn- en industriegebied Katowice zou op 21 en 22 november het laatz aan de beurt zijn. Als de regering met geweld of door middel van arrestaties zou ingrijpen, dan wel niet voor 20 november aan de eis tot wettige registratie van de Solidariteit-statuten in oorspronkelijke vorm zou hebben toegegeven, zou een algemene staking voor geheel Polen worden uitgeroepen.

In deze explosieve situatie kwamen er tenslotte (geheime) onderhandelingen tussen Solidariteit en de PVAP op gang, die de basis legden voor de nieuwe gerechtelijke uitspraak, waaruit - ondanks het wat halfslachtige

*) Volgens Westerse waarnemers betrof dit oud filmmateriaal, dat afgedraaid zou zijn om de druk op Solidariteit te verhogen.

karakter ervan - toch wel een overwinning voor de vakbond mag worden afgelezen.

Reacties op uitspraak

Na de uitspraak verklaarde de leider van Solidariteit, , "dat het gezonde verstand gewonnen had". "We hebben bereikt wat we wilden bereiken en waar we sinds 31 augustus op uit zijn geweest. Er ligt een grote taak voor ons waar iedereen aan mee moet doen", zo zei .

Regeringswoordvoerder daarentegen legde er de nadruk op dat door het bereikte compromis het "ideologisch karakter" van Solidariteit is gegarandeerd, dat de vakbond geen politieke partij is en het socialistisch systeem met inbegrip van de leidende rol van de PVAP daarin, aanvaardt. De regering, zei , wil nu omstandigheden scheppen voor volledige samenwerking met Solidariteit.

Ook het PVAP-Politburo liet in een verklaring weten "verheugd" te zijn over de erkenning van Solidariteit, omdat deze "nu kan deelnemen aan de oplossing van de problemen van het land".

Op 14 november vond voor het eerst een ontmoeting plaats tussen partijleider en de worman van Solidariteit, . Volgens het officiële Poolse persbureau PAP hebben en gesproken over de "sociale en economische situatie in het land" en over de rol van Solidariteit in de ontwikkeling van Polen. De zeer slechte economische toestand, alsmede de uiterst sombere verwachtingen zullen zeker uitvoerig besproken zijn en ongetwijfeld zal erop gewezen hebben dat het voortduren van de arbeidsonrust de verwezenlijking van de tot dan toe overeengekomen akkoorden alleen maar moeilijker of zelfs onmogelijk zal maken.

De arbeidsrust herstelde zich na de uitspraak van het Hooggerechtshof evenwel niet. Plaatselijke Solidariteit-afdelingen gingen n.l. zonder de centrale leiding van Solidariteit in kennis te stellen onderhandelingen met fabrieksdirecties en autoriteiten aan over lonen. Deze ontwikkeling baarde kennelijk zorg, want een dag na zijn onderhoud met deed hij een dringend beroep op alle leden van Solidariteit om "discipline te betrachten en de eenheid binnen de onafhankelijke vakorganisatie te bewaren. Hij bezwoer dat het afgelopen moest zijn met onderhandelingen met autoriteiten en stakingen, waarvan de centrale leiding van Solidariteit niet op de hoogte is gesteld. De situatie in Polen typeerde hij als

"gevaarlijk" en "ingewikkeld" en als eerste doel van acties noemde hij nu ervoor " te zorgen dat de autoriteiten zich houden aan gedane beloften".

Factievorming

Hoewel met de uitspraak van het Hooggerechtshof een directe confrontatie tussen Solidariteit en de PVAP voorkomen werd, zijn toekomstige conflicten hiermee niet uit de weg geruimd. Integendeel, potentiële conflicthaarden dienen zich al aan, zoals de voortdurende stagnatie in het werk van de commissie, die de nieuwe wet op de vakbonden moet voorbereiden. En wat wellicht nog ernstiger is, beide kampen, PVAP en vakbond, zijn ook intern aan grote spanningen onderhevig.

Binnen Solidariteit werd al direct na de beslissing van de rechtbank in Warschau van 24 oktober om de statuten te wijzigen een stroming zichtbaar die steeds luider pleitte voor een harde confrontatie met de autoriteiten. De geheime onderhandelingen tussen Solidariteit en de PVAP m.b.t. de uitspraak van het Hooggerechtshof konden bij de vertegenwoordigers van deze radicale factie geen genade vinden, omdat hun gevoelens van verbittering over de voortdurende vertraging bij het bereiken van een oplossing met de dag waren toegenomen, terwijl de uiteindelijke, halfslachtige gerechtelijke uitspraak hen slechts in de overtuiging gesterkt zal hebben dat alleen een harde aanpak zoals het dreigen met een algemene staking tot resultaten kan leiden.

De oproep van om de eenheid binnen Solidariteit te bewaren moet dan ook mede in dit licht gezien worden.

Aan de andere kant is de PVAP evenmin vrij van interne problemen. De plaatselijke partijleiding in Gdansk maakte bijv. op een plenaire zitting kenbaar dat de huidige leiding van de PVAP geen vertrouwen meer geniet en drong aan op een verdere zuivering van het Centraal Comité. Voorts bepleitte men "een versterking van de democratie in de boezem van de partij, een wijziging van het kiesstelsel binnen de partij en een grondige decentralisatie van het binnenlandse bestuur". Dit zou aan de orde gesteld moeten worden op het waarschijnlijk begin volgend jaar te houden buitengewone partijcongres, evenals andere voorstellen zoals voor een scheiding tussen partij en staat en voor het stellen van tijdslimieten aan het uitoefenen van partijfuncties, tot die van 1e partijsecretaris toe.

Minister van Cultuur bevestigde onlangs op een bijeenkomst van de Warschause afdeling van de Schrijversbond, dat de politieke strijd niet alleen gaat tegen "anti-socialistische krachten", maar ook tegen die conservatieve krachten, die de huidige wijzigingen als een afwijking van het socialisme beschouwen.

Deze geluiden moeten de orthodox ingestelde PVAP-leden als een gruwel in de oren klinken. Zo zou het compromis van de geheime onderhandelingen tussen Solidariteit en PVAP die aan de uitspraak van het Hooggerechtshof voorafgingen, op de Politburobijeenkomst van 8 november slechts ternauwernood aangenomen zijn nadat bij het staken van de stemmen partijleider

er zijn fiat aan gegeven had. De weerstand tegen "samenwerking" met Solidariteit leeft zeker sterk bij het middenkader, dat zijn positie in gevaar gebracht ziet door allerlei hervormingsvoorstellen. Dat bleek bijv. uit de opstelling van de prefect van de woiwode (provincie)

Czestochowa, , die zelfs na de uitspraak van het Hooggerechts- hof bleef weigeren Solidariteit medewerking te verlenen. Pas na direct ingrijpen vanuit Warschau en na protest en dreigementen van Solidariteit, loste dit probleem zich op toen zijn functie ter beschikking stelde.

Momenteel lijken de hervormingsgezinden in de partij - vooralsnog met de zegen van c.s. - de overhand te hebben, zoals ook blijkt uit een aantal andere mutaties *).

Op een plenaire vergadering van het Warschause partijkader op 17 november bijv. stelde de hoofdstedelijke partijsecretaris , die als een van de belangrijkste aanhangers van de voormalige partijleider geldt, zijn functie ter beschikking, terwijl algemeen wordt aangenomen dat hij ook zijn Politburo-zetel op de eerstkomende CC-zitting zal moeten opgeven.

wordt opgevolgd door , die al eerder partijleider van Warschau was tijdens het -bewind in de jaren zestig. In 1970 was partijsecretaris van Gdansk en tevens Politburolid, welke beide functies hij echter nog datzelfde jaar verloor, nadat leger en politie de staking in Gdansk bloedig neergeslagen hadden. De rol van daarin is altijd omstreden gebleven, maar blijkens een toespraak van in Warschau op 17 november zou hij zich in 1970 tot het uiterste

*) Sinds de stakingen hebben al 16 regionale partijleiders hun functie verloren.

tegen dit bloedig ingrijpen hebben verzet. In elk geval is het ontslag van te beschouwen als een overwinning voor de hervormingsgezinden binnen de PVAP. Deze laatsten voeren tijdens lokale partijvergaderingen een verbeterde strijd tegen -aanhangers en andere functionarissen binnen het partijapparaat, die weigeren het beleid van "verzoening" met Solidariteit uit te voeren.

Het partijblad van de PVAP, Trybuna Ludu, heeft inmiddels deze "conservatieven" fel aangevallen. "Er is geen twijfel aan", schreef het partijblad, "dat de crisis in ons land voortduurt door het optreden van diegenen die het akkoord (van Gdansk) behandelen, als was het een compromis van tijdelijke aard. Zij proberen de verwezenlijking van beslissingen tegen te houden, te vertragen of uit te stellen, en zij provoceren zo een escalatie in de eisen die aan de autoriteiten worden gesteld".

Conclusie

De uitspraak van het Hooggerechtshof heeft Solidariteit en de PVAP voorlopig tot samenwerking veroordeeld maar tegelijkertijd een versterkte factievorming binnen beide organisaties teweeggebracht.

weet waarschijnlijk heel goed dat het alternatief van samenwerking wel moet uitlopen op een hardhandige krachtmeting, maar zal tevens beseffen dat zo'n samenwerking het gevaar van inkapseling inhoudt en toenemende tegenstand in eigen gelederen zal oproepen.

heeft eveneens voor het compromis gekozen, maar zal er wel terdege van doordrongen zijn dat hij - om het vertrouwen van de bevolking en Solidariteit te winnen - nu zal moeten instemmen met nog verdergaande concessies en hervormingen, die de grenzen van het ideologisch toelaatbare steeds meer dreigen te overschrijden. De Poolse partijleider heeft tijdens zijn bliksembezoek aan Moskou op 31 oktober ongetwijfeld een zekere speelruimte van de Sowjetleiding gekregen, maar de grote vraag is hoe lang deze laatste het voortgaande hervormingsproces zal dulden in deze voor het Warschaupact strategisch zo belangrijke lidstaat, met de handen gebonden door andere internationaal politieke perikelen (Afghanistan, Midden-Oosten spanning, Madrileense CEVS-conferentie), met het winterseizoen voor de deur en met de wetenschap, dat de Poolse bevolking

momenteel emotioneel zeer geladen is, zullen de Sowjetleiders waarschijnlijk de eerstkomende maanden afzien van een daadwerkelijk ingrijpen. Zij zullen pas opnieuw die mogelijkheid serieus gaan overwegen als in die periode de huidige ontwikkelingstendens in Polen zich zal doorzetten, bijv. in het voorjaar van 1981 als het buitengewoon PVAP-congres die tendens zou lijken te gaan formaliseren.

18 november 1980